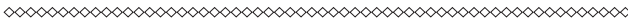

ЗМІСТ

Ілюзія.....	4
Черепаша Каретта-Каретта.....	110

ІЛЮЗІЯ

Розділ 1

Велетенська надувна лялька махала напівспущеною рукою біля входу в магазин електротоварів. Її вибалушені очі навіжено зирили з-під гумового кашкета. Зирили так, немов ця істота от-от сповниться живим духом, зніметься зі своєї припони й попростує куди заманеться. Блукатиме вулицями, аж доки все повітря не вийде з її гумового тіла.

Юстас пильно стежив за тим, як надувна лялька махала тією напівспущеною рукою. Чи то сама лялька, чи загалом місцина справляла таке моторошне враження, проте що далі, то більше Юстасові робилося маркотно. Долоні пітніли, спиною повзли холодні слимаки, під пахвами й так було вогко. Ще трохи і він відчує марудний запах власного поту, а велетенська лялька знай махатиме тією рукою. Вона мала б загукувати покупців, проте Юстасові здавалося, що, навпаки, відлякувала. Хоча хтозна, йому складно було про

таке судити, адже він не збирався ставати їхнім покупцем. З електротоварів йому нічого не потрібно, та й узагалі... йому мало що потрібно.

Скільки себе пам'ятав, Юстас почувався самотнім у цьому сірому містечку. Все і всі були проти нього. Ба більше, він почувався самотнім на всенській планеті, бо якось їздив разом із мамою до великого міста, де люди снували, немов мурахи, де повно люду, проте там Юстас почувався ще самотнішим. Люди мчали хто куди. Їхні по-рожні, заклопотані погляди ковзали одне одним, і якщо запитати будь-кого з них, якщо попросити описати перехожого, якого лише щойно він, здавалося б, пильно розглядав, найімовірніше він тільки поведе плечима. Юстасові хотілося в це вірити, хотілося розслабитися, опустити руки вздовж тулуба та вільно прогулюватися вуличками, зазираючи у вітрини магазинів. Проте натомість він міцно стискав кулаки, тримаючи їх у подертих кишенях старої коричневої куртки. Ніхто, здавалося, жодна людина на планеті не змогла б переконати його в зворотному. Усі витріщалися на нього – у цьому Юстас був певен. Він звик до поглядів, звик до нетактовних розглядин і кпинів. Звик до предметів, якими цілили йому в голову, до жуйок, які доводилося годинами видирати з волосся та відшкрябувати від шкіри старенької куртки. Він звик до цього всього і навіть те, що в нього не було друзів, його теж не бентежило вже дуже-дуже давно. Ще в дитинстві, можливо, він би міг засмутитися через те, що сам грається на дитячому майданчику, сам збирає пазли і конструктори. Та коли виріс, такі речі перестали засмучувати його.

Він народився з вадою. Вона, ця вада, була водночас на обличчі і в серці. Бо коли він ловив на собі відразливі ковзкі погляди, серце враз заходилося тужливо щеміти, немов його тиснули залізними лещатами. А до всього, так ніби мало йому було тієї вади, ніби мало було того, що з ним ніхто не хотів дружити, мама дала йому яскраве ім'я. Яскраве як для тієї місцини, де всі були Максимами чи Сашками. Вона назвала його Юстасом, бо так звали актора, від якого мама шаленіла в юності. Збирала календарики з його усміхненим обличчям, розвішувала плакати на дверях своєї кімнати і чимдуж бігла в кіно, лишень починали крутити нову стрічку з ним. Отож мама назвала його Юстасом. Ім'я було красивим, проте до нього набором ще мали б бути стійкість і витривалість, щоб терпіти випробування, які випали на його долю. Все, що інші отримували запросто, для Юстаса було чимось на кшталт «дістань, якщо зможеш». Він мав видертися на найвищу гілляку, щоб зняти свій приз, тоді як його одноліткам варто було лише нахилитися й підняти з-під ніг те, що вони хотіли. А все тому, що Юстас народився з вадою. Це мало такий вигляд, ніби одна його половина була свіжим яблуком, а друга – яблуком, що пролежало зиму в погребі, і його ніхто не хотів з'їсти. Юстасові нічого не залишалося, як блукати самотою вуличками їхнього невеликого містечка. Він знав тут кожну шпарину, кожну деревину і кожен паркан, за який зазиравав, шукаючи бодай якоїсь пригоди. І хоча його ніколи не проганяли, та погляди, які він ловив на собі повсякчас, давали йому зрозуміти, що він не бажаний гість у світі ідеальних людей з їхніми ідеальними обличчями. Навіть мама. Ні, вона любила Юс-

таса, але якоюсь стриманою любов'ю. Так зазвичай ставляться до тимчасових людей, а то і речей, що забігають у твоє життя, а потім ідуть геть, ніби їх не було зроду-віку. Він ніколи про це й не задумався б, якби не «добрі люди». Такі доброзичливці є в кожному місті, містечку та селищі. Вони не пропустять нагоди посіяти в душі й так невпевненої людини зернину сумнівів, зробити чиесь існування нестерпним, а то й зовсім зіпсувати життя.

Власне, саме так і трапилося з Юстасом. Якось минаючи центральну площу, він прямував у бік віддалених районів міста, щоб потім звернути до лісу. Довкола площі, як це зазвичай трапляється, стояли лави. Була погожа сонячна днина, тож куди не кинь оком, площу обсіли люди. Юстас не любив проходити повз дітей, які вказували на нього пальцями, кричачи до своїх матусь щось на кшталт «мамо, а що то в нього?», не любив і довгі, в'їдливі погляди бабусь. Цими поглядами вони здатні були вчепитися за край рюкзака і йти за ним, аж доки він не щезне за рогом. Так було й цього разу. Юстас ішов собі, опустивши голову, несучи в ній лише одну думку «швидше б пройти». Він намагався не вслухатися в перешіптування за спиною, якщо вони, звісно, не були надто гучними. Таки ми, щоб точно долинули до Юстаса.

– Його, мабуть, і рідна мати не любить, – раптом почувлося й немов обдало кип'ятком за комір.

Ті слова ще довго гули в його голові. Ні, вони закарбувалися в ній назавжди, вкрили невидимою кіркою мозок і в'їлися в його нутрисько. Відтоді Юстас почав уважно зазирати мамі у вічі щоразу, як вона дивилася на нього. Та виявилось, що мама робила це не так і ча-

сто. Зазвичай вона кидала короткі погляди й одразу ж відверталася. Вона взагалі рідко проводила з сином час, рідко говорила і вкрай рідко обіймала.

– Юстасе, твої улюблені сирники готові! – гукала вона з прочинених дверей кухні, і коли син приходив на її голос, виявлялося, що мами на кухні вже немає. Вона йшла на роботу, у сад або ж замикалась у своїй кімнаті. Скільки разів він намагався потрапити всередину, та все закінчувалося маминим коротким:

– Юстасе, я відпочиваю.

Або:

– Юстасе, я готуюся приймати ванну.

Здавалося, синове ім'я вона любила більше, ніж самого сина, бо промовляла його за першої ж нагоди. І зникала. Мабуть, замість Юстаса, замість свого реального сина уявляла того екранного героя-красеня. Уявляла, що її син і є тим красенем. Якось Юстас зайшов на кухню до того, як мама закінчила з приготуванням сніданку для нього і от-от мала б його покликати. Він просто стояв на порозі, не наслідуючись пройти далі. Так, ніби усталено це була мамина територія і сюди не можна було заходити доти, доки вона тут пореється. Мама знімала зі сковорідки сирники, піднімаючи їх дерев'яною лопаткою і на ній же переносила їх у тарілку. Чомусь вона вирішила, що сирники – його улюблений сніданок. Мама готувала їх щодня по буднях і в суботу. А от у неділю вона могла з самісінького ранку спекти пиріг, відкряяти від нього половину й гайнути до подруги на весь день. Коли сонний Юстас забідав на кухню, на білій тарелі з лазуровими квітами на нього чекала

половина пирога. Він міг бути як солодкий, з малиновим чи абрикосовим варенням, так і солоний, з грибною чи капустяною начинкою. Юстас любив їх усі і їсти самому було для нього звичною, хоча й сумною справою. Він не зважав на це будь-якого дня, крім неділі. Цього дня всі його однолітки отримували не лише особливу недільну страву, а й порцію маминої ласки. Це Юстас бачив на власні очі. Починаючи з травня і аж до жовтня, родини, які мешкали в приватних будинках, як і вони з мамою, збиралися на терасах своїх затишних подвір'їв. Він часто бродив поміж парканами від подвір'я до подвір'я, зазираючи в лона щасливих сімей. Дивуючись, як то так запросто мами перебувають за одним столом зі своїми дітьми, обіймають їх, цілують у маків'я, сміються до чоловіків. У тих дітей ще ж і тата були... Де був Юстасів тато, він не знав. Мама ніколи не розповідала про нього ані хороше, ані погане. Вона ніколи не відповідала на запитання про нього. Щоразу, коли Юстас намагався бодай щось дізнатися про свого батька, мама вклякала. Вона ставала кам'яною, мовчазною статуєю і вдавала, що не чує запитань. Натомість вона починала лементити щось про сусідку, у якої всохло дерево, чи колегу, який возив свого пса у ветеринарку. Так було щоразу, він вивчив це як табличку множення і припинив ставити незручні запитання. Проте щоразу, коли хотів дізнатися щось дозволене чи поцікавитися де, скажімо, його кросівки, які вона відносила в хімчистку, мама напружувалася. Напевне, очікуючи на чергове запитання, яке вона одразу ж проігнорує.

Тепер Юстас мав до неї нове запитання, відповідь на яке насправді боявся почути. Тож якийсь час він стояв на порозі кухні й дивився. Сирник за сирником дерев'яна лопатка опускала на тарілку. Поштовх за поштовхом Юстасове серце підбиралося до горла. Подих за подихом – повітря в легенях ставало все менше.

– Мамо, ти любиш мене?

Дерев'яна лопатка полетіла додола, ударившись об кахлі, а разом із нею і сирник, ледь торкнувшись підлоги, відскочив під стіл, залишаючи масний слід.

– Ох, лишенько, щось усе падає з рук. Перед цим я впустила яйце в мийку, а перед цим... – мама почала було тараторити, а тоді кинула лише один погляд на Юстаса і вже не змогла витиснути з себе ані слівця. Вона стояла біля плити, нахиливши голову набік. На кухню прокралася тиша і, здається, вирішила тут на якийсь час оселитися. Юстас також стояв непорушно. Вуха заклало від гучного гупання його власного серця.

– Мамо, ти засмажиш сирники до чорноти, – він кивнув на пательню і вийшов з кухні, похнюпивши голову.

Голова була надважкою. Ніколи раніше вона не здавалася йому велетенським камінцем, який вчепили йому на шию. Може, було б краще, якби вона й справді була каменем. Якби він не міг нею думати, якби вона не посилала тривожні імпульси до його серця. Така каменяка згодилася б у чиємусь саду. Та хоч би й у маминому. Вона поставила б її у траві поруч із ружами та старим ліжком, яке влітку вони разом витягали з сараю і сиділи теплими затишними вечорами. Власне, Юстас сидів на ньому сам, бо мама рідко бувала не зайнятою, щоб поси-

діти поруч із сином. От як зараз. Він знову сидів сам на тому ліжку, з його очей невпинними струмками лилися сльози. Усе, що він раніше міг знести й заховати десь глибоко в нетрях своєї душі, зараз хлинуло назовні, тож Юстас не міг, та й власне не хотів спиняти тих потоків сліз. Він навіть не втирав їх. Важкі солоні краплі стікали до підборіддя, а потім зривалися на сині шорти, розпливаючись щоразу більшою плямою.

Його плеча легенько торкнулася рука. Юстас не ворухнувся і не озирнувся – кому б то ще бути, як не мамі. Біль, якого зазнала його душа на порозі кухні, випікав очі. Юстас не міг забути, як упала на долівку лопатка. Відтоді він ненавидів сирники. Мама ще раз торкнулася синового плеча, а потім сіла поруч. Вона сиділа зі складеними на колінах руками й дивилася перед собою порожнім поглядом. Потім підсунулася ближче до Юстаса, несміливо підняла руку, обійняла його за шию, а потім притислася своєю щокою до синові, не дивлячись на нього. Він продовжував плакати. Мама також плакала. Гарячі сльози стікали, утворюючи доріжки на вкритому пудрою обличчі. Такі рідні й одночасно такі далекі дві душі оплакували свої болючі рани.

– Мамо... – почав було Юстас, та колючий їжак у горлі не давав змоги промовити бодай що-небудь.

– Юстасе... – мамин голос звучав так, ніби промовляла не вона, а якийсь штучний механізм вшитий у її спину, ніби в ляльку.

Юстас не слухав. Його наче взагалі там не було. Що міцніше мама притискалася до нього, то сильнішим був біль, нестерпніше відчувалась образа. Мама завжди ці-

лувала його в той гарний, гладенький бік обличчя. Сідала поруч лише з того ж, гарного боку. А коли йшли вулицею, тримаючи його за руку, мама, певно, уявляла, що йде з красивим Юстасом. З отим, якого вона вимріявала у своїх юнацьких думках, обціловуючи стосики календариків. Годі будь-що казати про чужих людей, якщо мама, найрідніша на всенській планеті душа, також була чужою. Та жінка з площі мала рацію. Не знаючи маму, вона знала про неї геть усе.

Ураз Юстасові стало так відразливо! Не від маминої поведінки, ні. Зрештою вона не винна, що він народився не таким, як вона собі мріяла. Йому стало відразливо, бо він нічого не міг удіяти. Він хотів би бути інакшим, подобатися мамі, дівчатам, та й загалом собі подобатися... Він різко підвівся, скинувши мамину руку з плеча і притьмом пішов за ворота.

Розділ 2

Юстас лежав у траві під осоками й дивився, як у небесній височині пливуть копиці крейдяного хмаровиння.

Коли було паскудно, він завжди приходив на свою галювину до осокорів. Це була його місцина. Він знайшов її, блукаючи самотою після чергового жахливого дня в школі. Того разу однокласники влаштували йому болотяну вечірку, як вони самі її назвали. Коли Юстас зайшов до класу і попрямував до свого місця, на нього раптом вилився потік брудної води з відра. Хлопці реготали, дівчата верещали, мов очманілі мавпи, й плескали. Закривши обличчя руками, Юстас стояв посеред класу.

– А що, недолугий, як тобі болотяна вечірка? – волав чийсь голос.

– Чого мовчиш, виродку? – викрикнув інший голос.

Усе б нічого, та вода була ще й з милом. Очі пекло. Юстас закрив їх руками й крізь пальці бачив, як біля нього здійснюлася й полетіла булька. До класу зайшла вчителька. Доки вона грізно оглядала сцену цього дійства, однокласники порозсідалися по своїх місцях і зашурхотіли зошитами та книжками, дістаючи їх із рюкзаків.

– Юстасе, що з тобою? – вчителька запитала це так, ніби він сам був винен у тому, що з ним трапилося. Ніби сам узяв відро мильної брудної води і вилив собі на голову.

– Чому ти мовчиш? – голос учительки став різкішим, а очі гострими свердлами штрикали хлопця.

Юстас так і стояв посеред класу, затуляючи руками червоні очі. Брудна вода стікала з його одягу додолу дрібними струмочками. Він відчував неприємні калюжі, що утворилися в його нових кросівках. Прикрість і відчай закружляли в танку, утворюючи єдиний тандем колючого болю, що краяв Юстасове самотнє серце. Змалечку він розумів, що не такий як усі, розумів, якщо бажає щось отримати, має це заслужити. Так було і з кросівками. Коли він побачив їх на вітрині, ні про що більше не міг думати. Кросівки заповнили його крихітний світ, у якому поміщалося не так багато радощів. Проте він не міг отак узяти й попросити в мамі ті кросівки. Юстас почав думати, як придбати їх самотужки. Збирав старі газети й картон, здавав залізяки з посадок і пляшки зі сміттєвих контейнерів та урн. Дрібка за дрібкою назбирав необхідну суму й приніс додому таку жадану